บทที่ 2
กฎหมายด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง

ทุกประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างมีนโยบายป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ อย่างไรก็ดี ระดับของการป้องกันซึ่งแท้จริงแล้วได้มาจากการออกกฎหมาย และออกข้อบังคับประเภทต่างๆ นั้นจะแตกต่างกัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากความแตกต่างในการบังคับใช้การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแต่ละประเทศของลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างเหล่านี้ก็เป็นที่น่ายกย่องว่าแต่ละประเทศได้ให้ความสำคัญกับการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก หัวข้อต่อๆ ไปจะเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างในนโยบายและกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศที่อยู่ริมฝั่งลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง

กัมพูชา

กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศกัมพูชา (ค.ศ.1996) กำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ในการป้องกันและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการสาธารณสุข รากฐานของกฎหมายประกอบด้วยการพัฒนาอย่างสมเหตุสมผลและยั่งยืน การอนุรักษ์ การจัดการ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ

กัมพูชาได้ออกข้อกำหนดนโยบายด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายหลังจากได้มีประกาศกฤษฎีกา 1999 เรื่อง กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกัมพูชา มีคุณลักษณะสำคัญสองประการ ได้แก่

1. นอกจากจัดทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการใหม่ที่เสนอมาแล้ว ยังกำหนดให้กิจกรรมที่มีอยู่แล้วแต่ยังไม่เคยประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จัดทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาด้วย

2. การกลั่นกรองโครงการที่ต้องจัดทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามประเภทและขนาดของโครงการที่กำหนด

ข้อกำหนดในการกลั่นกรองโครงการว่าโครงการใดจะต้องจัดทำรายงานสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นหรือทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ จะอยู่ในภาคผนวกของกฤษฎีกา 1999 ได้มีการกำหนดเกณฑ์การกลั่นกรอง (เช่น โครงการที่มีขนาดเกินที่กำหนดเท่านั้นที่จะต้องได้รับการตรวจสอบ) สำหรับโครงการและกิจกรรมหลายประเภท รวมถึงอุตสาหกรรมการผลิต เหมืองแร่ เกษตรกรรม การท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

กฎหมายการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมของกัมพูชา สามารถทำให้เข้มงวดขึ้นได้โดยการผนวกแนวทางเฉพาะประเภทโครงการ และขั้นตอนการจัดเตรียมและทบทวนรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

สิ่งท้าทายในการพัฒนาและการใช้การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศกัมพูชาก็คือการประสบความสำเร็จในความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานภาครัฐทั้งหลายที่ดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นประการอื่นๆ ในการพัฒนาและดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในกัมพูชา ประกอบด้วย

- การขาดอำนาจทางการเมือง หรือจิตสำนึกรับรู้ถึงความต้องการการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรม และโครงการพัฒนาบางประเภท
- การขาดกรอบของกฎหมายที่เพียงพอ
- บุคลากรยังมีทักษะไม่เพียงพอในด้านการประเมินผลกระทบหรือด้านเทคโนโลยีอื่นๆ
- ขาดข้อมูลข่าวสารทางวิทยาศาสตร์อย่างเพียงพอ
- งบประมาณไม่เพียงพอ

สิ่งที่ท้าทายอื่นๆ ได้แก่ ขั้นตอนของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจขยายให้กว้างขึ้น โดยการรวมการประเมินด้านสังคมไว้ในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพิจารณาที่รวมถึงผลกระทบสะสม และผลกระทบในระดับภูมิภาค ตลอดจนการให้โอกาสสาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนากระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกัมพูชา

กัมพูชามีความก้าวหน้าอย่างมากในการดำเนินงานให้ไปถึงเป้าหมายในการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยความช่วยเหลือด้านวิชาการและการเงินจากธนาคารโลก รัฐบาลได้พัฒนาแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National Environmental Action Plan) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างและดำเนินการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ วัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของแผนปฏิบัติการก็คือการบูรณาการข้อพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในการตัดสินใจด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศกัมพูชา แผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติควบคู่กับข้อบังคับด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะมีส่วนช่วยอย่างมากสำหรับการจัดการอย่างยั่งยืน และการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติของประเทศในระยะยาว ทั้งนี้แผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมุ่งที่ประเด็นหลักหกประการคือ

1. การใช้และการจัดการที่หลากหลายของระบบนิเวศโตนเลสาบ

2. การทำไม้เชิงพาณิชย์

3. การจัดการของเสียของเมืองและอุตสาหกรรม

4. การพัฒนาพลังงานและสิ่งแวดล้อม

5. การจัดการพื้นที่คุ้มครอง

6. การจัดการเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายเฉพาะสำหรับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) รัฐธรรมนูญแห่งชาติได้ให้ฐานในการป้องกันสิ่งแวดล้อม กำหนดให้ทุกองค์กรและประชาชนป้องกันสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงที่ดิน ป่าไม้ พรรณพืช แหล่งน้ำ และอากาศ แผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (A National Environmental Action Plan) ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาในปี พ.ศ.2536 (ค.ศ.1993) และภายหลังแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.2538 (ค.ศ.1995) นั้นสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามกำหนดในรัฐธรรมนูญ แผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเอกสารแสดงกรอบนโยบายที่เน้นการป้องกันสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรอย่างฉลาด โดยมุ่งไปที่ทรัพยากรหลัก อาทิ ป่าไม้ ที่ดิน น้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ และประมง

จิตสำนึกในการป้องกันสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรที่เพิ่มมากขึ้นใน สปป.ลาว ส่งผลให้เกิดการจัดทำร่างกฎหมายการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งร่างกฎหมายนี้เองที่ได้บรรจุเรื่องการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมเอาไว้ ได้มีการกำหนดให้เจ้าของโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ทำการศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นไปตามบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) ระหว่างเจ้าของโครงการและรัฐบาล ข้อกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เป็นทางการประกอบด้วย

- ผู้ลงทุนต้องส่งข้อเสนอแผนการพัฒนาต่อคณะกรรมการการจัดการด้านการลงทุนต่างประเทศ (Foreign Investment Management Committee) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการเพื่อการวางแผนและความร่วมมือ

- คณะกรรมการการจัดการด้านการลงทุนต่างประเทศประกอบด้วย คณะทำงานระหว่างกระทรวง (Inter – Ministerial Working Group) จัดเตรียมบันทึกความเข้าใจเพื่อเจรจากับเจ้าของโครงการ ในบันทึกความเข้าใจจะประกอบด้วยข้อความที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม

- หลังจากที่มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ ผู้พัฒนาโครงการจะส่งรายงานการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ ซึ่งรวมถึงการศึกษาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นหรือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

- เนื่องจากยังไม่มีมาตรฐานการจัดทำรายงานของประเทศ การจัดทำรายงานต่างๆ ให้อิงมาตรฐานสากลหรือนานาชาติ

- องค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (The Science, Technology and Environment Agency) พิจารณาทบทวนรายงาน รวมทั้งแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ องค์การนี้ขอความเห็นจากคณะทำงานระหว่างกระทรวงเพื่อนำมาจัดเตรียมข้อเสนอแนะขั้นสุดท้ายต่อรัฐบาล

- คณะกรรมการการจัดการด้านการลงทุนต่างประเทศพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบโครงการการลงทุนที่เสนอมา ถ้าพิจารณาให้ความเห็นชอบก็ให้มีการออกใบอนุญาตโดยบรรจุเงื่อนไขไว้ในบันทึกความเข้าใจ

ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของ สปป. ลาว สามารถที่จะปรับปรุงให้รัดกุมและละเอียดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับบัญชีรายชื่อประเภทโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มรูปแบบสมบูรณ์ กระบวนการพิจารณาทบทวนรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจต้องพิจารณาให้มีความโปร่งใสและเข้มงวดมากขึ้น บางทีสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือแผนการติดตามตรวจสอบให้เป็นไปตามมาตรการที่กำหนด ซึ่งสามารถพัฒนาขึ้นได้เพื่อให้แน่ใจว่าข้อพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมได้มีการดำเนินการตามที่ได้รับความเห็นชอบไปแล้ว ปัจจุบันองค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมกำลังพัฒนาแนวทางเฉพาะประเภทโครงการสำหรับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะสอดคล้องกับร่างกฎหมายการป้องกันสิ่งแวดล้อม ดูเหมือนว่าแนวทางเหล่านี้จะกำหนดให้โครงการขนาดใหญ่ทั้งหมดที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม อย่างเช่นโครงการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ นอกจากนั้นยังคาดว่าแนวทางดังกล่าวจะรวมวิธีการที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย

สิ่งที่นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาและต่อการทำให้ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพใน สปป. ลาวนั้นก็คือการขาดบุคลากรที่ได้รับการอบรมด้านนี้มา นอกจากนั้นยังมีความต้องการการเสริมสร้างสมรรถนะเกี่ยวกับเทคนิคการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น อาทิ การหาผลกระทบทางนิเวศวิทยาและทางสังคม การพัฒนาทักษะที่จำเป็นที่จะลดผลกระทบทางลบให้เหลือน้อยที่สุดและเพิ่มผลกระทบทางบวกให้มากที่สุด ในระยะยาวองค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมจะให้กลุ่มผู้ชำนาญการพิเศษที่ได้รับการฝึกฝนมา มีความเชี่ยวชาญด้านการประเมินด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อคอยช่วยตรวจตราดูแลในสิ่งที่จำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาใน สปป. ลาว

ประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศแรกๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พัฒนาและส่งเสริมให้มีกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศจนเป็นผลสำเร็จ กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้เริ่มมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2524 จากนั้นเป็นต้นมา กระบวนการนี้ก็ได้รับการแก้ไขปรับปรุงมากมาย ปัจจุบันกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 การกลั่นกรองโครงการว่าโครงการใดต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นจะเป็นไปตามการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการ

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาได้ระบุอยู่ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมกลั่นกรองโครงการที่เสนอตามประเภทและขนาดของโครงการ ปัจจุบันมีอยู่ 22 ประเภทโครงการที่อยู่ในบัญชีว่าต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม อาทิ เขื่อนและอ่างเก็บน้ำ การชลประทาน สนามบินพาณิชย์ โรงแรมหรือสถานที่พักตากอากาศ ระบบทางพิเศษและระบบขนส่งมวลชน เหมืองแร่ และโครงการอุตสาหกรรม ถ้าโครงการต้องจัดทำรายงานจะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าของโครงการที่จะต้องให้ที่ปรึกษาที่จดทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิ์ทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ดำเนินการ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบในการจดทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิ์ทำรายงาน) กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยได้กำหนดขั้นตอนการพิจารณารายงานซึ่งจำแนกได้เป็นสองประเภทหลักคือ ขั้นตอนการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการของเอกชนและโครงการที่ไม่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และขั้นตอนการพิจารณารายงานสำหรับโครงการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ โครงการร่วมกับเอกชน ซึ่งต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

สำหรับโครงการของเอกชนและโครงการที่ไม่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีนั้น เจ้าของโครงการจะต้องเสนอรายงานไปยังกองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะตรวจสอบรายงานว่ามีความถูกต้องสมบูรณ์เพียงพอหรือไม่ ถ้ารายงานมีความถูกต้องสมบูรณ์พอก็จะจัดทำความเห็นเบื้องต้นเสนอต่อให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมพิจารณาต่อไป คณะกรรมการผู้ชำนาญการจะประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่ในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย

คณะกรรมการผู้ชำนาญการอาจจะพิจารณาให้ความเห็นชอบ ไม่ให้ความเห็นชอบในรายงาน หรืออาจจะขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือให้แก้ไขรายงานก็ได้ ถ้ารายงานได้รับความเห็นชอบหน่วยงานผู้อนุญาตจะออกใบอนุญาตให้โครงการโดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการลดผลกระทบและแผนการติดตามตรวจสอบ รูปที่ 1 แสดงรายละเอียดขั้นตอนและกรอบเวลาของการพิจารณารายงานสำหรับโครงการของเอกชนและโครงการที่ไม่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

ส่วนโครงการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ โครงการร่วมกับเอกชนที่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีนั้น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโครงการต้องจัดเตรียมรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ จากนั้นจึงเสนอรายงานต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ซึ่งคณะกรรมการผู้ชำนาญการจะพิจารณาให้ความเห็นในรายงาน เสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นก่อนเสนอต่อไปยังคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีอาจจะร้องขอให้บุคคลหรือสถาบันใดที่เชี่ยวชาญการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้ รูปที่ 2 แสดงรายละเอียดขั้นตอนการพิจารณารายงานสำหรับโครงการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ โครงการร่วมกับเอกชนที่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี มีข้อสังเกตสำหรับโครงการประเภทนี้ว่าไม่ได้กำหนดหรือมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลาในการพิจารณารายงานในแต่ละขั้นตอน

ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ของประเทศไทยจะเป็นกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์มากกว่าของประเทศอื่นๆ ในลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างก็ตาม จะพบว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังมีจุดอ่อนบางประการ พระราชบัญญัตินี้ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับการควบคุมมลพิษ ในขณะที่ประเด็นทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะได้รับ

รูปที่ 1 ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย สำหรับโครงการที่ไม่ต้องขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

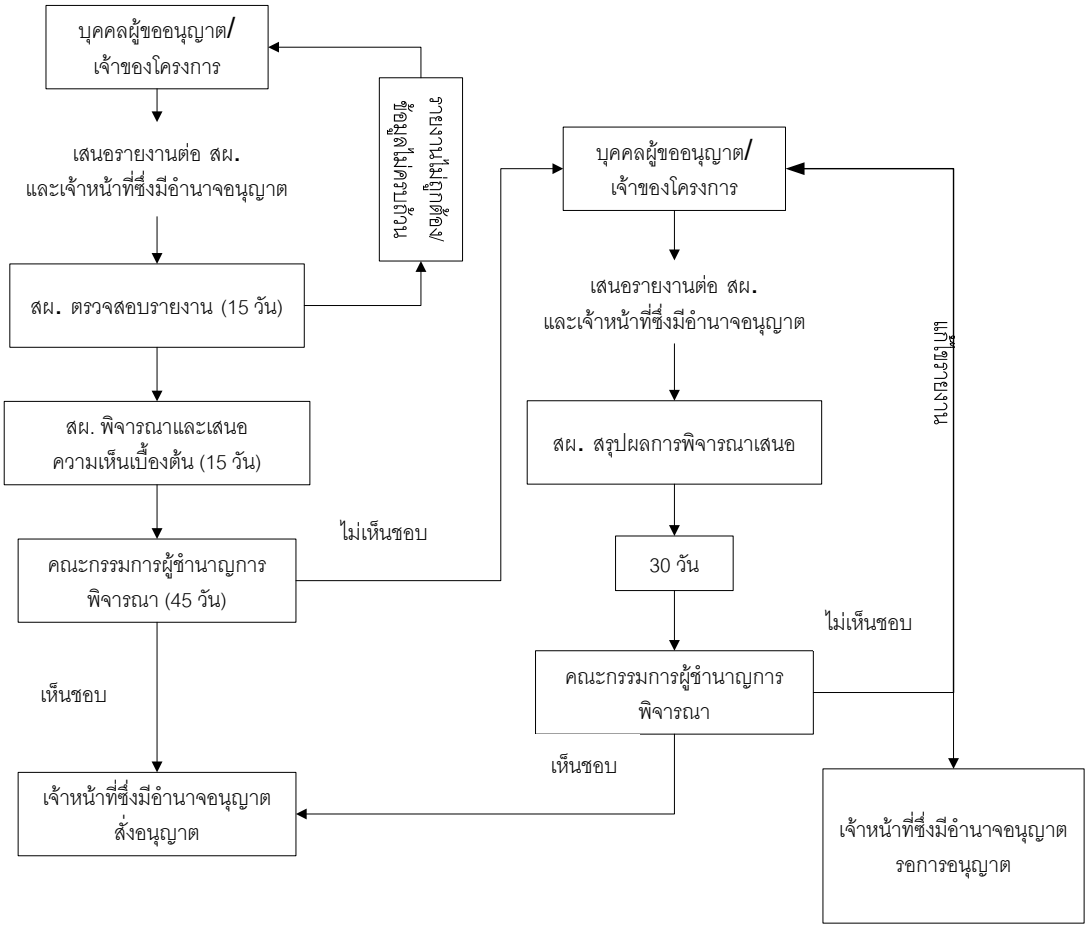

รูปที่ 2 ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย สำหรับโครงการที่ต้องขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

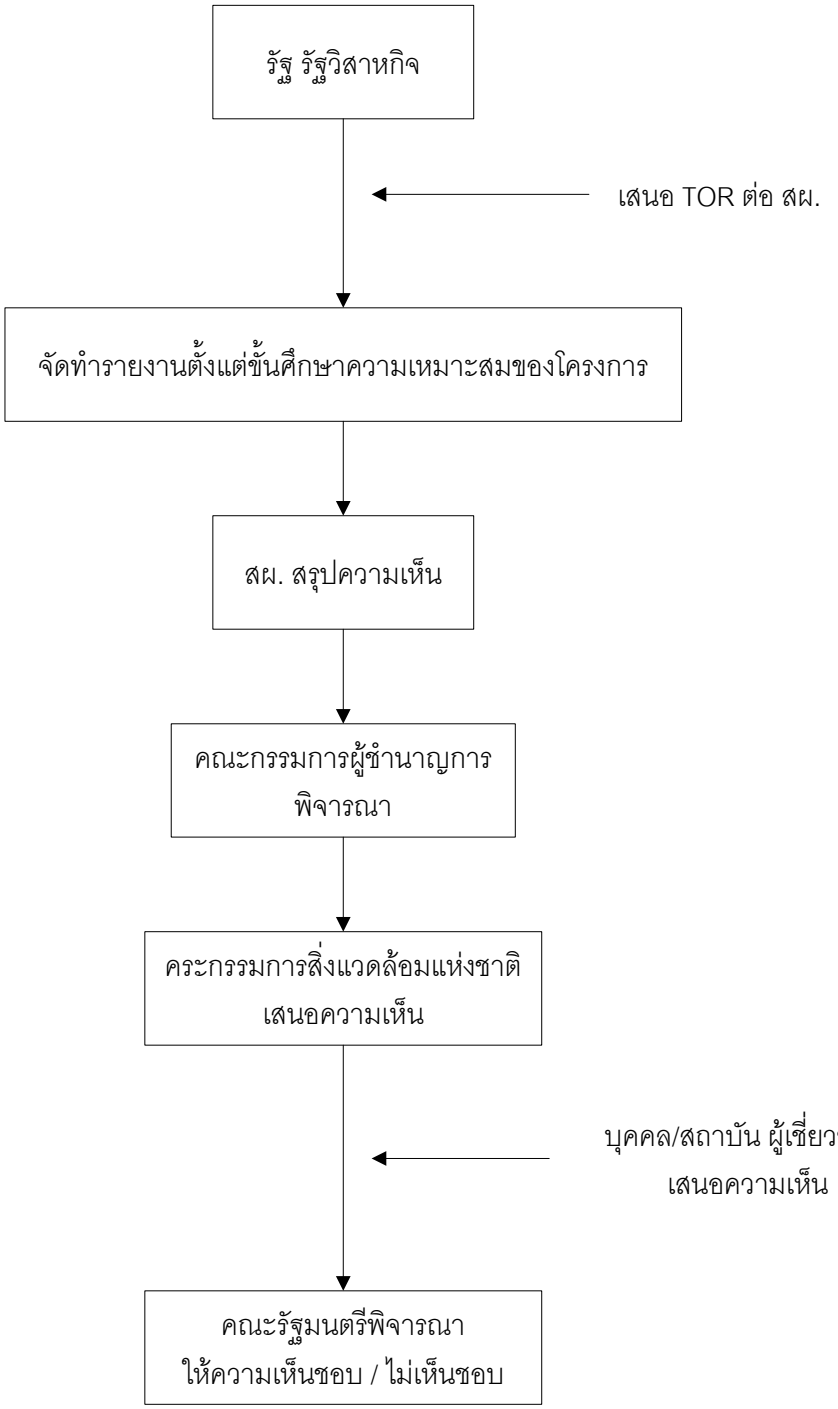

ความสนใจน้อยกว่ามาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการทรัพยากรจะอยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายหลายฉบับและมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบดูแล ส่วนการควบคุมมลพิษนั้นมีหน่วยงานหลักที่ดูแลอย่างเข้มงวดคือกรมควบคุมมลพิษของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหนึ่งในประเด็นที่ท้าทายมากสำหรับประเทศไทยก็คือความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการดำเนินงานภายใต้การบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ในอนาคตกฎหมายการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศมีแนวโน้มว่าจะได้รับการแก้ไขให้มีการกำหนดและบังคับให้มีมาตรฐานการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดสู่บรรยากาศและมาตรฐานน้ำทิ้งเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนยังเป็นประเด็นที่ได้รับการพิจารณากำหนดให้อยู่ในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับระเบียบข้อบังคับที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถใช้จัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจง และบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนการใช้กฎหมายที่มีอยู่เพื่อช่วยให้ประเทศประสบความสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เวียดนาม

การป้องกันด้านสิ่งแวดล้อมในเวียดนามเป็นความรับผิดชอบในลำดับต้นๆ ขององค์กรสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อม (Law on Environmental Protection) ของเวียดนาม พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) ได้ให้กรอบนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ และในส่วนที่ 18 ของกฎหมายนี้ก็ได้บังคับใช้การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นได้มีกฎข้อบังคับออกมาเป็นลำดับที่ช่วยให้มีการดำเนินงานด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศเวียดนาม ดังสรุปไว้ใน ตารางที่ 1

กฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อมกำหนดให้โครงการและแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทำการวิเคราะห์ ประเมินผล และพยากรณ์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่จะป้องกันสิ่งแวดล้อม การให้อำนาจในการบังคับใช้อย่างเพียงพอทำให้การใช้การประเมินด้านสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมีศักยภาพที่จะทำให้เกิดผลได้อย่างมาก การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มรูปแบบนั้นใช้บังคับสำหรับข้อเสนอโครงการใหม่และโครงการที่มีอยู่แล้วที่เข้าข่ายตามข้อกำหนดการกลั่นกรองโครงการ เจ้าของโครงการที่เสนอโครงการใหม่และโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่จะต้องจัดหามาตรการลดผลกระทบที่เหมาะสมตามที่ได้เสนอไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1 ระเบียบข้อบังคับสำหรับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในเวียดนาม

เรื่อง	**รายละเอียด**
ข้อบังคับและองค์กรของสภาการประเมินด้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการออกใบอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อม เลขที่ 1807/QD-MTg, 1994	ให้มีการจัดตั้งสภาการทบทวนและการประเมินผลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกำหนดองค์ประกอบของสภาการประเมินผลและขอบเขตสำหรับการตัดสินใจ
คู่มือแนะนำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแก่หน่วยปฏิบัติเลขที่ 1420/QD-MTg, 1994	แนวทางสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมและวิสาหกิจ (หมายถึง "หน่วยงานปฏิบัติ") ที่จะต้องเสนอรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อหน่วยงานท้องถิ่นและจังหวัด
กฤษฎีกากำหนดข้อแนะนำสำหรับการดำเนินการตามกฎหมายป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม เลขที่ 175-CP,	ภาคผนวก 1.1 : ประกอบด้วยสารบัญของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ภาคผนวก 1.2 : ประกอบด้วยสารบัญของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยละเอียด ภาคผนวก 1.3 : ประกอบด้วยสารบัญของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับหน่วยปฏิบัติ
การจัดเตรียมและประเมินผลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับโครงการลงทุนของต่างประเทศ เอกสารเผยแพร่ เลขที่ 715/QD-MTg,1995	แนวทางสำหรับนักลงทุนต่างชาติเกี่ยวกับประเภทของโครงการและข้อเสนอโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมทั้งรูปแบบการจัดเตรียมและการเสนอรายงาน
ข้อแนะนำสำหรับการจัดเตรียมและการประเมินผลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการลงทุนต่าง ๆ คู่มือเลขที่ 490/1998/TT-BKHCNMT	ประกอบด้วยรูปแบบและสารบัญของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งขั้นตอนการนำเสนอและการพิจารณาให้ความเห็นในรายงาน

เอกสารคู่มือสำหรับหน่วยงานเจ้าของโครงการใช้เป็นแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของโครงการที่ต้องจัดเตรียมรายงาน และขอบเขตการพิจารณาทบทวนรายงานที่กำหนดกิจกรรมการดำเนินงาน 4 ประเภทที่ได้ปรากฏอยู่ในแนวทางดังกล่าว ประกอบด้วย

1. กิจการที่ไม่จำเป็นต้องมีการทบทวนผลกระทบสิ่งแวดล้อมใดๆ อาทิ โรงเรียน ธนาคาร ศูนย์กลางการติดต่อ และร้านขายหนังสือ/เครื่องเขียน

2. กิจการขนาดเล็กกำหนดให้มีการทบทวนด้านสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นและจะใช้สิ่งที่ค้นพบจากการทบทวนในการกำหนดประเภทและขอบเขตของมาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานดำเนินการในกลุ่มนี้อาจรวมถึงวิสาหกิจเล็กๆ ภายใต้การบริหารส่วนท้องถิ่น ร้านขายสารเคมีและยาฆ่าแมลง โรงฆ่าสัตว์สำหรับการบริโภคภายในท้องถิ่น สถานีรถประจำทาง โรงพยาบาล ท้องถิ่น และท่าเรือระหว่างจังหวัด

3. กิจการขนาดกลางและขนาดใหญ่กำหนดให้มีการทบทวนด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดขึ้น ผู้ดำเนินกิจการจะต้องเสนอรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยละเอียดต่อหน่วยงานระดับชาติหรือหน่วยงานท้องถิ่นตามความเหมาะสม ประเภทของโครงการที่จะต้องเสนอรายงานโดยละเอียดต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- โรงงานยางพาราและผลิตสี (ทุกขนาด)
- โรงงานปุ๋ย (กำลังการผลิตเกินกว่า 1,000 ตันต่อปี)
- โรงงานปูนซีเมนต์ (กำลังการผลิตเกินกว่า 40,000 ตันต่อปี)
- การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (กำลังการผลิตเกินกว่า 100,000 ตันต่อปี)
- โรงงานที่ใช้สารกัมมันตรังสี (ทุกขนาด)
- โรงฟอกหนัง(เกิน1,000 ตันต่อปี)
- เหมืองแร่ (ขนาดกลางและใหญ่)
- การสำรวจน้ำมันและการกลั่น (ทุกขนาด)
- โรงงานผลิตวัสดุก่อสร้าง (กิจการขนาดกลางและใหญ่)

4. กิจการที่ได้รับใบอนุญาตก่อนเดือนมกราคม พ.ศ. 2537 แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ จะต้องเสนอรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ถ้าเข้าข่ายประเภทโครงการต่อไปนี้: แผนหลักการพัฒนาภาค โครงการลงทุนจากต่างประเทศ โครงการด้านวิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ การแพทย์ ความปลอดภัยและการป้องกัน

กฤษฎีกาเกี่ยวกับการจัดหาข้อแนะนำสำหรับการดำเนินการตามกฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อมจะให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับผลต่อสิ่งแวดล้อม เงื่อนไขสำหรับความพอเพียงของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมก็จะอยู่ในกฤษฎีกานี้ด้วย ท้ายที่สุดกฤษฎีกายังให้มีข้อแนะนำที่สำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ กล่าวคือ รายงานจะต้องนำเสนอผลกระทบด้านกายภาพ (คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ) ทรัพยากรธรรมชาติ (ระบบนิเวศทางน้ำและทางบก) และสภาพสังคม (เศรษฐกิจท้องถิ่น และประเพณีวัฒนธรรม) อันเกิดจากกิจกรรมของโครงการในทุกๆ ด้าน

ข้อจำกัดที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งของระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมของเวียดนามก็คือ จะใช้ประโยชน์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ก็ต่อเมื่อได้มีการออกใบอนุญาตให้โครงการแล้วเท่านั้น ดังนั้นที่ตั้งและรายละเอียดของโครงการจะได้รับการพิจารณาไปก่อนที่จะได้มีการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเพียงการประเมินผลมาตรการลดผลกระทบและเทคโนโลยีที่ใช้ลดภาวะมลพิษเท่านั้น การตัดสินใจที่จะเห็นชอบโครงการหรือไม่ หรือให้โครงการไปตั้งที่อื่นนั้นไม่ได้อยู่ในกระบวนการพิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการ

สิ่งท้าทายประการอื่นๆ ในเวียดนาม ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่มากมาย ในปัจจุบันได้ใช้เทคโนโลยีที่ล้าสมัยและทำให้เกิดมลพิษอย่างหนัก การออกพระราชบัญญัติยกเลิกเทคโนโลยีล้าสมัยและบังคับให้มีการติดตั้งเทคโนโลยี “สะอาดกว่า” สามารถกระทำได้ แต่ค่าใช้จ่ายสำหรับเทคโนโลยีใหม่อาจจะสูงเกินกว่าที่จะจ่ายได้ ถ้าโรงงานถูกสั่งปิดก็จะต้องมีการหยิบยกประเด็นการจ้างงานที่เกิดจากคนจำนวนมากต้องออกจากงานนั้นมาพูดถึง เพื่อแก้ปัญหานี้เวียดนามกำลังทำการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่เพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดสำหรับดำเนินการต่อไป

ในทำนองเดียวกับประเทศริมฝั่งลุ่มแม่น้ำโขงอื่นๆ ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในเวียดนามด้วยเช่นกัน ได้แก่ การขาดบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นค่าปรับสำหรับการไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันอาจต่ำเกินไป ค่าปรับเหล่านี้อาจพิจารณาเพิ่มขึ้นได้ มิฉะนั้นแล้วผู้ก่อมลพิษจะเห็นว่าการทำธุรกิจของพวกเขาก่อให้เกิดความเสียหายค่อนข้างน้อยและไม่เกิดแรงจูงใจอย่างแท้จริงที่จะติดตั้งอุปกรณ์ที่ใช้เทคโนโลยีที่สะอาดกว่า

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม อาจจำเป็นที่จะต้องให้มีการพัฒนาแนวทางการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเฉพาะประเภทโครงการให้มีรายละเอียดสมบูรณ์มากขึ้น เนื่องจากปัญหาที่ประสบเท่าที่ผ่านมา คือ การขาดแนวทางการประเมินผลกระทบที่สมบูรณ์เฉพาะประเภทโครงการหรือโครงการอุตสาหกรรมเฉพาะด้าน ตัวอย่างเช่น แนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตเยื่อกระดาษสามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ / แหล่งอาศัยของสิ่งมีชีวิตในน้ำซึ่งมักเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปล่อยน้ำทิ้งจากโรงงาน นอกจากนั้นแนวทางการจัดทำรายงานสามารถให้ภาพรวมของเทคโนโลยีที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่และสามารถนำมาใช้ได้ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการเลือกเทคโนโลยีที่ใช้ควบคุมภาวะมลพิษเพื่อลดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำดังกล่าว